

ฐานข้อมูลด้านภาษาและวรรณกรรม
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม

ท่านพระครูโชติธรรมภินันท์ เจ้าคณะตำบลสระ (เจ้าอาวาสวัดท่าฟ้าใต้)
เลขที่ ๒๔ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลสระ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

องค์ความรู้ของมรดกทางปัญญา ตุงไทลื้อ

คติความเชื่อเกี่ยวกับการตุง การที่ชาวไทลื้อนิยมนำตุงมาถวายวัด เพื่อเป็นพุทธบูชาทั้งที่เป็น การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือเป็นการถวายเพื่อส่งกุศลผลบุญให้แก่ตนเองในชาติหน้า ก็ด้วย ความเชื่อที่ว่าเมื่อตายไปแล้วจะพ้นจากการตกนรก โดยการอาศัยเกาะชายตุงขึ้นไปสวรรค์ จึงจะได้พบพระศรี อารียเมตตรัย หรือได้ถึงนิพพาน จากความเชื่อดังกล่าวจึงทำให้ ชาวไทลื้อแทบทุกคนจะต้องได้ถวายตุงที่วัดอย่าง น้อยก็สักครั้งหนึ่งตลอดชีวิตของตน

ว่า “ตุง” ในภาษาล้านนา ซึ่งภาษาไทยกลาง เรียกว่า “ธง” เป็นสิ่งที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในงานพิธีทาง พุทธศาสนา ทั้งในงานมงคลและอวมงคลต่างๆ โดยมีขนาดรูปทรงและการใช้วัสดุตกแต่งที่แตกต่างกันไป ตาม ความเชื่อและพิธีกรรม ตลอดจนตามความนิยมในแต่ละท้องถิ่นด้วย ซึ่งจุดประสงค์ของการทำตุงและการ ตานตุงในล้านนาก็คือ การทำถวายเป็นพุทธบูชา ชาวล้านนาถือว่าเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือ ถวายเพื่อเป็นปัจจัยส่งกุศลให้แก่ตนไปในชาติหน้า ด้วยความเชื่อที่ว่า เมื่อตายไปแล้วก็จะได้เกาะยึดชายตุงขึ้น สวรรค์พ้นจากขุมนรก วันที่ถวายตุงนั้นนิยมกระทำในวันพญาวันซึ่งเป็นวันสุดท้ายของเทศกาลสงกรานต์ “การตาน ตุง” จึงกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งล้านนา

ในสมัยก่อน “การตานตุง” ของชาวล้านนามีความสำคัญอย่างยิ่ง การทำตุงถวายจึง เปรียบเสมือนตัวแทนสักการะของการแผ่กุศล กตัญญูกตเวทีไปถึงผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งจะเห็นได้จากตุงที่ มีรูปไก่ยืนอุบนหัวตุงหมายถึงไก่ ส่วนลำตัวและใบของตุงแทนรูปนาค ลวดลายต่าง ๆ เป็นตารางเกล็ดหรือ สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หมายถึงเต่า และส่วนประดิษฐ์เป็นรูปกลม หมายถึงดาวหัวหรือวัว

ตุง เป็นเครื่องสักการะอันเป็นเอกลักษณ์ของไทลื้อหรือชาวล้านนาทางเหนือ โดยชาวบ้านทาง ภาคเหนือโดยเฉพาะ ชาวไทลื้อที่อยู่ในภาคต่างๆ จังหวัดๆ มีคติความเชื่อเกี่ยวกับอานิสงส์ของทานตุงอยู่มาก ซึ่งเล่าสืบต่อกันมาเป็นทอด ๆ หลายชั่วอายุคนดังตัวอย่างมีกาเผือกคู่หนึ่งออกไข่มา ๕ ฟอง อยู่บนต้นไม้เมื่อเกิด พายุไซ้ทั้งหมดพลัดตกลงมาในแต่ละแห่ง ครั้นพ่อแม่กาเผือกกลับมาไม่เห็นไข่ของพวกตน ทำให้เกิดความโศกเศร้า อย่างสุดซึ่งจนตรอมใจตายไปอยู่บนสวรรค์ ไข่ทั้งห้าใบต่างถูกไก่ เต่า พญานาค โค และคนชักผ้า นำไปเลี้ยงจน เติบโตเป็นชายหนุ่มทั้งห้าคนต่างคนก็มีจิตใจอยากบวชจึงบวชจนสำเร็จได้ญาณและมาพบกันทั้งหมดโดยบังเอิญทั้ง ๕ องค์ มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้ที่ให้กำเนิด จึงได้สร้างตุงถวายอุทิศให้ กะกุสันทะซึ่งไก่ เป็นผู้เลี้ยงสร้างรูปไก่ โกลาคนนะทำเป็นรูปนาค กัสสปะรูปเต่า โคตะมะรูปวัว และอริยะเมตตรัย สร้างเป็นค้อนสำหรับทุบผ้า เป็นเครื่อง หมายถึง คนชักผ้าเมื่อสร้างตุงเสร็จแล้วก็ทำถวายอุทิศแต่ไม่ถึงบิดามารดาผู้ให้กำเนิดกาเผือก จึงต้องมาบอกให้ทำ ปตีปเป็นรูปตีนกาจุดไปถึงจะส่งอุทิศไปถึง ตุงสมัยก่อนของชาวเหนือจึงมีความสำคัญกับพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ องค์ การทำตุงถวายจึงเปรียบเสมือนตัวแทนสักการะของการแผ่บุญกุศล กตัญญูกตเวทีไปถึงผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว เราอาจเห็นตุงที่มีรูปไก่ยืนอุบนหัวตุง ซึ่งหมายถึงไม้ชักผ้า ส่วนลำตัวและใบไฮของตุงแทนรูปหน้าลวดลายต่าง ๆ เป็นตารางเกล็ด หรือสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หมายถึงเต่า และส่วนประดิษฐ์ที่เป็นรูปกลม ๆ หมายถึง ตราวัว แทน วัวหรือโคตะมะ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อกันว่าวิญญาณผู้ตายนี้สามารถยึดหรือปีนป้ายชายตุงจากนรกขึ้นสู่สวรรค์ ได้ ดังเรื่องราวที่ว่า กาลครั้งหนึ่ง ยังมีพราหมณ์คนหนึ่ง เห็นชาวบ้านพากันจัดถวายตุงโดยผูกไว้กับปลายไม้ไผ่พัง เทศน์มหาชาติ เห็นลมพัดตุงไปมาดังมาก จึงสร้างตุงมาถวายวัดบ้างแต่ไม่รู้ว่าแขวนไว้ที่ตรงไหนจึงนำตุงไปบูชา พระประธานในวิหารพร้อมตั้งอธิฐานให้เกิดอานิสงส์จากการถวายทานตุง เมื่ออธิฐานเสร็จก็นำเอาตุงดังกล่าวไป

แขวนไว้ที่เพดานวิหารแต่นายพรานผู้นั้นได้พัดตกลงมาตายมพุด จึงนำเอาวิญญาณของพรานป่าไปลงนรกให้พญายมราชตัดสินความดีความชั่ว เมื่อพระยายมราชถามพรานป่าว่า เมื่อเจ้ามีชีวิตอยู่ได้กระทำความดีอะไรไว้บ้าง พรานป่าผู้นั้นก็ตอบว่าข้ามิเคยทำความดีอะไรเลย เพราะข้าเป็นคนยากจนแทบไม่มีอะไรกินนอกจากล่าสัตว์เพื่อยังชีพไม่ได้ทำบุญอะไร คุณแต่ข้าเอง เอาตุงไปบูชาพระประธานในวิหารยังพัดตกลงมาตายยังฝ่ายพญายมราชได้ยินคำกล่าวนั้น จึงให้อาลักษ์ตรวจสอบแล้วพบพรานผู้นี้ไม่เคยทำความดีไว้เลยนอกจากก่อนตายได้ถวายตุงผืนเดียวเท่านั้น พญายมราชจึงได้อาตราซึ่งมาซึ่งความดีในการถวายทานตุงกับความเลวที่พรานผู้นั้นได้ทำเอาไว้ปรากฏว่าความดีที่ได้ถวายทานตุงมีน้ำหนักมากกว่าความเลว พญายมราชจึงส่งนายพรานผู้นั้นขึ้นไปสวรรค์ให้ส่วยผลบุญจากการถวายทานตุงจนหมดแล้วจึงนำไปสู่नรกเพื่อใช้ผลกรรมที่ฆ่าสัตว์ต่อไป

ชื่อแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล

ท่านพระครูโชติธรรมภินันท์ เจ้าคณะตำบลสระ (เจ้าอาวาสวัดท่าฟ้าใต้) ได้เล่าเรื่องราวชาวไทเหนือ หมายถึงลื้อเมืองสิบสองปันท่านทำตุงขึ้นมา เพื่อถวายวัดเป็นการทำบุญแผ่ส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ผนวกกับความเชื่อเกี่ยวกับการถวายไทยทานในการสร้างวัด หรืออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตายอันเป็นรูปบ้าน ปราสาท สัตว์ต่างๆถวายไปด้วย ถ้าถวายให้บรรพบุรุษก็จะใส่เรือลอยน้ำไปในวันสงกรานต์ โดยเฉพาะวันพญาวัน โดยนำตุงที่ห่อไว้ใส่ถาดหรือพานพร้อมด้วยจตุปัจจัยไทยทานหลายอย่าง เช่น หมากพลู บุหรี่ อาหารแห้งต่างๆ จากนั้นมรรคทายกเป็นผู้กล่าวนำคำถวายตุง ถวายเสร็จแล้วก็ช่วยกันติดตั้งตุงในวิหารรอบๆวิหาร

ขั้นตอนการจัดพิธีตานตุงไทลื้อ

๑. จัดพานดอกไม้

๒. ชุมชนไทลื้อนำตุงแห่รอบวัด ๓ ครั้ง

๓. ผู้นำได้นำตุงที่จะถวายวางบนพาน เจริญแขกผู้ใหญ่ถวายตุง

๔. ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

๕. มีคนยกอาภรณ์มาใส่พร้อมกล่าวคำถวาย/ประธานในพิธีถวายตุงและธงให้พร

งานด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๘ ด้านอื่นๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม

พิธีตานตุงไทลื้อ

พระครูโชติธรรมภินันท์
ภูมิปัญญาด้านอื่นๆ พิธีกรรมศาสนา
ตานตุงไทลื้อ